

onu da Hayyâm misâli tassavvufî şairlerden sayabilir; *Rüşenâ'î-nâme* ve *Sa'âdet-nâme* adlı mesnevîlerini de, tasavvufî ve felsefî mesnevîler arasına sokabiliriz.

Netice olarak denilebilir ki, Nâsır-ı Husrev; normal kabul edebileceğimiz 42 senelik ömürden sonra, yeni bir inanç ve yeni dinamizm ile hayata başka bir açıdan bakmağa başlamıştır. Mevcut nizamı ve ilim anlayışını kınamış, arzuladığı rejimin ve ilim anlayışının hâkim olması için elinden geleni esirgememiştir. Devrin siyasî, ictimâî ve iktisadî durumundan çok faydalanmıştır. Sanatını ve bütün malûmatını, inandığı bu sistemi gerçekleştirmek için seferber etmiş ve halka nüfuz edebilmek için, mükemmel bir dil ve sâde bir ifade kullanmasını genel olarak bilmiştir. Üstelik, söylediklerini inarak söylemiş ve çekinmeden açıklamıştır. O, akla ve tecrübeye önem vermesine rağmen, gerçek bilgiyi elde etmede onlara yer vermediği için sûfilere, fakat "Allâh'ı bilmek ve idrâk etmek mümkün değildir" diyerek kelâmcılara yaklaşmıştır. Şairin, tasavvufî anlamda bir velî olmadığı rahatlıkla söylenebilir de, onun mühlid veya mel'ûn-i azîm olduğunu söylemek hususunda biraz düşünmek lâzımdır. Devrine göre takdîre şâyan fikirleri ve dünya görüşü bulunmasına, nazım ve nesir kudretini göstermesine rağmen, gerek dünya görüşlerinde gerekse dinî ve mezhebî düşüncelerinde, kendini çelişkiye düşmekten kurtaramamıştır. Çünkü bu çelişme, aslında İsmâilî mezhebinin esasında mevcuttur.

Bibliyografya: Metin içinde geçenlerin dışında, Barthold W., "Mes'ele-i Feodalizm der İrân", *Mecelle-i Hâvernev*, yıl 1930, sayı 28; B. Lewis, *Origins of İsmailism*, Cambridge 1940, s. 6 v.d., s. 91 v.d.; Bedî'uzzamân Furûzânfer, *Suhan ve Suhanverân*, Tahran 1350 hş., s. 154-198; Hayyâm Pür, *Ferheng-i Suhanverân*, Tebriz 1340 hş., s. 586-587'deki kaynaklar; *İslâm Ansiklopedisi*, madde "Nâsır-ı Husrev"; İvanow (W.), "The alleged founder of İsmailism", *İsmaili society*, Bombay-Leiden 1946, s. 2 v.d.; İvanow, "Studies in early Persian İsmailis", *İsmaili society*, Bombay-Leiden 1948, özellikle s. 171 v.d.; Massignon (L.), *Esquisse d'une bibliographie quarmate*, Cambridge 1922, s. 334; Mehdî Muhakkak, *Tahîl-i eş'âr-ı Nâsır-ı Husrev*, Tahran 1344 hş.; Muhakkak, *Yağmâ*; yıl 1940, sayı 1, s. 35; Ruzâ Kulî Hân Hidâyet, *Riyâzu'l-Ârifîn*, Tahran 1344 hş., s. 391-395; Rypka (J.), *Târîh-i Edebiyyât-ı İrân*, trc., 'İsâ Şihâbî, Tahran 1354 hş., s. 298-305; Ülkener (F.), *İktisadî inhitât tarihimizin Ahlâk ve Zihniyet Meseleleri*, İstanbul 1951.

'Unsurî

200115

02 Kasım 2018

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

'Unsurî (عنصرى): Ebu'l-Kâsim Hasan b. Ahmed el-'Unsurî (..?-1040), Gazneliler devri sarayının baş şairi (*meliku's-su'arâ*) ve İran edebiyatının kaside yazarlarının en seçkinlerinden biridir^[*]. Künyesi Ebu'l-Kâsim, adı Hasan, babasınınki Ahmed, nisbesi ise el-Belhî'dir. ('Avfi, *Lubâbu'l-elbâb*, nşr. Browne, Leyden, 1903-1906, II, 29, 55; Devletşâh, *Tezkiretu's-su'arâ*, nşr. Muhammed 'Abbâsî, Tahran, 1337 hş., s. 46, 50; krş. Minûçihri-i Dâmgânî, *Divân*, nşr. Kazimirski, Paris, 1886, s. 88/6-7). Şairin tam adı üzerinde ittifak hâlinde bulunan kaynaklar; asl'a, hasep ve menşee mensup demek olan 'Unsurî mahlasını neden ve hangi maksatla alıp kullandığı hususunda hiçbir şey söylemezler.

Hayatı: Takriben 350/961 yıllarında Belh'te dünyaya gelen ve 431/ 1039-1040 senesinde Gazne'de dünyaya gözlerini kapayan şairin (*Tezkiretu's-su'arâ*, s. 53; Rizâ Kulî Hân Hidâyet, *Mecma'u'l-fusahâ*, nşr. Mezâhir Musaffâ, Tahran, 1336-1340 hş., II, 897; krş. Yahya Karîb, *Divân-ı 'Unsurî*, Tahran, 1341 hş., *Mukaddime*, s. 6; Rizâzâde Şafak, *Târîh-i Edebiyyât-ı İrân*, Tahran, 1341 hş., s. 59), hayatının seyri hakkında tam bir bilgiye sâhip değiliz. Bazı tezkirelerin birbirinden aktardıkları bir rivayete göre, o, ticaretle işigal eden bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş ve daha küçükken babasına yardım etmeğe başlamıştır. Ancak genç yaşta ebeveynini kaybedince, baba mesleğini yürütmeğe karar vermiş ve miras olarak kendine intikal eden para ve mallarla bu işi bir müddet devam ettirmiş, ticaret işleriyle ilgili olarak kölesiyle birlikte çıktığı bir seferde yol kesicilerin eline düşmüş ve varını yoğunu onlara kaptırmıştır. Canını zor kurtaran 'Unsurî ticaretten el çekmek zorunda kalmış, kendine gelinceye kadar başıboş dolaştıktan sonra bütün güç ve gayretini ilim tahsiline hasretmiş ve bilâhare şairlik mesleğini seçmiştir (Devletşâh, *ayn. esr.*, göst. yer.; *Mecma'u'l-fusahâ*, göst. yer.; krş. Şiblî-i Nu'mânî, *Şi'ru'l-'Acem*, trc. Seyyid Muhammed Takî-i Gîlânî, Tahran, 1316 hş.,

[*] Yeniden gözden geçirilerek basıma hazırlanan bu makale daha önce *İslâm Ansiklopedisi* (XIII, 41-49)'nde yayımlanmıştır (H.Ç.).

در عهد سامانیان و عنصری در دولت محمودیان و معزی در دولت سلطان ملکشاها. عنصری، به سبب همین تقرب و تقدم بر دیگر شعرا و سرودن مدایح اغراق آمیز، صله های گران گرفت و ثروت بسیار اندوخت؛ چنان که در میان شاعران بعد از خود، به داشتن مال و نعمت بسیار مشهور بود (اثر آفرینان، ذیل «عنصری بلخی»؛ دایرة المعارف فارسی، همان جا؛ رپیکا، همان جا).

گفته اند که ۴۰۰ غلام ترک زرین کمر داشت و ۴۰۰ شتر، آلات زرینه و سیمینه او را در سفرها حمل می کردند.

این ثروت و قدرت عنصری موجب رشک دیگران شد؛ چنان که لبیبی، از شاعران دربار محمود غزنوی، در شعری که در رثای فرخی سروده، از فرط حسد، آشکارا آرزوی مرگ عنصری را کرده است (رپیکا، همان، ص ۳۲۷؛ نفیسی، ج ۱، ص ۳۸).

عنصری همواره ملازم محمود و همنشین او بود. داستانی که عروضی سمرقندی در چهار مقاله (ص ۳۴-۳۶) آورده، به روشنی، میزان نزدیکی و علاقه این شاعر و سلطان را به یکدیگر نشان می دهد: روزی سلطان محمود در حالت مستی به ایناز، غلام محبوبش، دستور می دهد که گیسوی خود را کوتاه کند. ایاز اطاعت کرده، گیسوی خود را می برد. هنگام صبح که سلطان زلف بریده محبوب را می بیند، پشیمان می شود و حالش دگرگون می شود و کسی جرأت نمی کند به حضور سلطان برود. سرانجام، دست به دامان عنصری می شوند که به خلعت سلطان برود و به طریقی طبع او را خوش گرداند «عنصری فرمان حاجب بزرگ به جای آورد و در پیش سلطان شد و خدمت کرد. سلطان یمین الدوله سربر آورد و گفت: ای عنصری! این ساعت از تو می اندیشیدم. می بینی که چه افتاده است ما را؟ در این معنی چیزی بگویی که لایق حال باشد. عنصری خدمت کرد و بر بدبیه گفت:

ابوالقاسم حسن بن احمد عنصری بلخی شاعر قصیده پرداز قرن چهارم و پنجم هجری قمری است. از سال تولد او اطلاعی نداریم. در بلخ متولد شد. از سال های کودکی او هم آگاهی روشنی در دست نیست؛ جز آنکه برخی نوشته اند که خانواده ای ثروتمند داشت و بعد از مرگ پدر و مادر، اموال موروثی را برداشت و خواست که به پیشه پدز پردازد؛ پس به سفر تجارتي رفت، اما طی سفر گرفتار دزدان شد و ثروتش بر باد رفت و به همین سبب به علم آموزی روی آورد. چنان که از اشعار او برمی آید، اطلاعاتش فقط در زمینه شعر و ادب نبوده، بلکه در انواع علوم متداول زمان خودش نیز دستی داشته است. عوفی او را «مقدم شعرای عهد و پیشوای فضیلاي زمان» خوانده است (صفا، ج ۱، ص ۵۵۹؛ دولت شاه سمرقندی، ص ۲۴؛ دایرة المعارف فارسی، ذیل مدخل؛ رپیکا، ج ۱، ص ۳۲۶).

استادان عنصری را نمی شناسیم؛ فقط دولت شاه (ص ۱۸) نوشته است که عنصری شاگرد ابوالفرج سگزی، شاعر اواخر قرن چهارم هجری، بود. بنابر قول مشهور، عنصری در ابتدا از مذاحان امیر نصرین ناصرالدین، برادر سلطان محمود غزنوی، بود و به واسطه او نزد سلطان محمود تقرب یافت. این سخن را بعضی از اشعار عنصری تأیید می کند. در دربار محمود غزنوی به «ملک الشعرا» ملقب و به ریاست ۴۰۰ شاعری منصوب شد که شعرای دربار بودند. ظاهراً ورود عنصری به دربار محمود در سال های آغازین سلطنت وی بوده است. قدمت وی در دربار محمود و این که معترف او برادر سلطان محمود بود و نیز تبجری که او در ادب و شعر و علم داشت سبب شد که نزد سلطان بسیار عزیز شود و در شمار ندیمان محمود درآید. عوفی در لباب الالباب آورده است که «گویند سه کس از شعرا در سه دولت اقبال ها دیدند و قبول ها یافتند؛ چنان که کس را آن مرتبه میسر نبود: یکی رودکی

حمد رضا شمس اردکانی ve dğr.; تقویم تاریخ فرهنگ و تمدن اسلام و

ایران، (جلد دوم) تهران: انتشارات امیر کبیر، ۱۳۹۱ ISAM DN. 260936

200115
Unsurī

طرز عنصری

(ویژگی‌های زبانی و سبکی اشعار عنصری)

محمد غلامرضایی

(استاد دانشگاه شهید بهشتی)

ضمیمه شماره ۲۴

نامه فرهنگستان

طرز عنصری
(ویژگی‌های زبانی و سبکی اشعار عنصری)

محمد غلامرضایی

ویراستار فنی: هورفر فروردین

ناشر: فرهنگستان زبان و ادب فارسی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

بها: ۴۰۰۰ ریال

برای مشترکان: رایگان

ضمیمه شماره ۲۴

نامه فرهنگستان

تهران، ۱۳۸۵

613. HABIBOLLAHI, A. «'Onşori va šâ'erân-e 'arab». *Mohiṭ-e adab, Yaq̄mâ'i et alii*, éd. Téhéran, 1358, pp. 266-273.

Recherche convaincante, par des exemples précis, sur les emprunts du poète persan 'Onşori (m. 431/1039) aux poètes arabes.
C. F.

- UNSURI

Unsuri Ebu'l-Kasim

7 NISAN 1992

239. 'Unşurî, Abu'l-Kâsim Ḥasan b. Aḥmad (ölm. 421 h. = 1040 m.,
EI: *Unsuri* maddesi; Ateş, s. 8-9).

Muntahab min aş'arihi

Baş :

عنبرست ان حلقه کشته زلف او یا عنبرست ...

Hekimoğlu nr. 670/2 (yap. 32 a-46 a, ist. 1003 h.).

Unsuri

14 HAZIRAN 1993

Browne
L.H. Persia
II. 120 vol.

891.59

- UNSURI

14 HAZIRAN 1993

2901 'UNSURI. [Abū 'l-Qāsim]. *Épicheskoe nasledie Unsuri*. [Ed. & tr., with commentaries, prefatory material, etc., by] I. Kaladze. Tbilisi: Metsniereba, 1983. 219pp. [In Russian & Persian. Persian title: *Mirāthi az mathnavihā-yi 'Unşuri*. English summary: The epic heritage of Unsuri, p.218.]

24497 BERTELS, E. E. Stil' epicheskikh poem 'Unşurî. (Le style des poèmes épiques d'Unşurî.) *CRAS B*, 1929, pp. 47-53

Unsuri

14 HAZIRAN 1993

UNSURI

21 EKIM 1993

115 - UNSURI
- FERRUHI-I SISTAMI

532. [BARGIGLI, R., 'Riccioli' in 'Unsuri e Farruhi, Venezia, 1983, 206 p. (Quaderni del Seminario di Iranistica, Uralo-altaistica e Caucasologia dell'Università degli Studi di Venezia, n° 21, 2)]

ONSORĪ :

KOZMOYAN, A.K. : Razvitie uslozhnennogo stilya v lyubovnykh chetverosttishiyakh Unsuri. *NAA* 1975 (1), pp. 172-176.

(97-99) Ansus

كتاب

چهارمقاله

(أربع مقالات)

Türkiye Diyanet Vakfı
İslâm Ansiklopedisi
6304
509.297
SEM.6

لمؤلفه
نظامي عرضي سمرقندي

مع ترجمة
محمد بن تايوب

استاذ اللغات الشرقية في الجامعات الغربية

13 MAYIS 1991

وأمر باحضار الجواهر، وملئ فم الشاعر بها ثلاث مرات، ثم دعا اليه المطربين، وظل هو وندماؤه اليوم كله حتى المساء، يشربون على هذين البيتين. فبهذين البيتين زال عنه ذلك الهم، وصار غاية في حسن الطبع. ولكن يجب أن يعلم أن القول على البديهة، ركن في الشعرية، وهو فريضة على الشاعر، فعليه أن يوصل طبعه بالعود إلى تلك الدرجة. لأنه بالبديهة سرعان ما يخرج الذهب من الخزينة، ويصير طبع الملك إلى ما يقتضيه الحال، وكل هذا يكون بمراعاة طبع الخدم، وخاطر المدوح. وجملة ما حصل عليه الشعراء من الصلوات، كان بالبديهة أكثره، وحسب ما يقتضيه الحال.

حكاية

كان الفرخي من أهالي سجستان، ابن «جولوغ» عبد الأمير خلف «بانو» وكان له طبع جيد للغاية، فكان ينظم شعرا جيدا، كما كان يضرب على الصنج، بمهارة، ويخدم دهقانا، من دهاقين «سجستان» فكان هذا الدهقان يعطيه كل سنة مائتي كيلة غلة، ذات خمسة أمان، ومائة درهم نوحى من الفضة، وكان هذا يكفيه، ولكنه أراد أن يتزوج جارية من جواري خلف، فكثرت نفقاته، بكثرة الدباء والزنايل، فأصبح من غير ورق⁽¹⁾ وافقر، ولم يكن هناك من يلتجئ إليه، إلا أمراؤه، فحكى قصته للدهقان، بأن مصاريفه تكاثرت عليه، فلو أن الدهقان من كرمه، يرفع مرتبي إلى ثلاثمائة كيلة، وخمسين ومائة درهم، ففعل هذا المبلغ يني بخرجي، فوقع الدهقان على ظهر العريضة: ليس هذا القدر الذي تحرم منه يستكثر عليك، ولكن لا سبيل للزيادة، فلما سمع هذا الفرخي، صار يائسا، فكان يستخبر الذهاب والآيب، لعله يهتدي إلى شخص، يقبل المدح⁽²⁾ ليتوجه إليه

(1) كناية عن الازدحام والاملاق وما قبله كناية عن كثرة نفقاته وتبعات عياله

(2) بالأصل «يسمع المدح»

أن تمزج الحب بالفسق والحق بالباطل، لأنه بهذه الزلة، ستمرد عليك ولاية العشق، وتقع مثل جدك (آدم) من فردوس العشق. وتبقى في عنان عالم الفسق. وكانت أذن اقباله في غاية الاصغاء، فخشى أن جيش صبره لا يستطيع الثبات أمام جيش طرقي «اياز»، فاستل سكيناً وناول «اياز»، وقال له: خذ واقطع طرقي، فامثل لأمره «اياز». وأخذ السكين من يده، وقال: من أين أقطع؟ قال: من النصف. فجمع طرقيه، وقدر، ونفذ الأمر، ووضع الطرتين كليهما أمام محمود. فكانت تلك الطاعة عاملا آخر في الهيام به، فأثارت عشقا جديدا. وطلب محمود ذهبا وجواهر، وأكثر من الاغداق عليه، ففح «اياز» أكثر من المعهود في رسمه، والعادة الجارية له.

ونام من شدة السكر، وحينما هب عليه نسيم السحر، اعتلى تحت السلطنة، اثر استيقاظه من نومه، وتذكر ما كان قد فعله «اياز». فناده، ورأى تينك الطرتين المبتورتين، فأسرع جيش الندم إلى قلبه. وعاد سكر العريضة مستوليا على دماغه فكان ينام ويستيقظ (سريعا) ولم يكن لأحد من المقرين في حاشيته، جرأة ليسأله عن السبب (للانزعاج). وأخيرا كان «علي» بن قريب الحاجب الكبير، يتجه إلى العنصري، وقال له: تقدم إلى السلطان، وأبرز نفسك له، واعمل حيلة ليعود إلى السلطان حسن طبعه، فامثل العنصري أمر الحاجب، وتقدم إلى السلطان ومثل بين يديه، فرفع السلطان يمين الدولة رأسه، وقال له: يا عنصري، في هذه الساعة، كنت أفكر فيك، أنت ترى ما حصل لنا. فقل شيئا في هذا المعنى، بحيث يكون لائقا بالحال، فامثل العنصري وقال على البديهة:

متى كان عيبا قص طرة أغيد وفيهم الهموم من مقيم ومقعد
فهذا مجال الخمر واللهو والغنا وإن جمال السرو بالشذب يغندي

سر السلطان يمين الدولة محمود لهذين البيتين، سرورا عظيما

ūlā may be used in Arabic to render the Greek *πρώτη ὕλη* (prime matter), while *djawhar 'unsurī* was a useful Arabic rendition of the Greek *οὐσία ὑλική*, a material substance.

The word *'unsur* was a commonplace in the philosophical lexicon of the early and later Arab and Islamic philosophers. For example, al-Kindī's *Rasā'il*, collected and edited by Abū Rīda, include the following titles (tr. Atiyeh): "On the exposition that the nature of the heavens is contrary to that of the four elements" and "On that element of the four elements that has colour by nature and causes colour in the others". Of the latter *Risāla*, Atiyeh observes: "Al-Kindī maintains that the earth is the only element with colour and that the colours we see in the other elements are there due to their mixture with earth." Elsewhere, al-Kindī also uses *'unsur* in the sense of "matter". Some centuries later, *Shihāb al-Dīn al-Suhrawardī* [q.v.] held that the Intellect (*al-'aql*) was "the highest element" (*al-'unsur al-a'lā*). By contrast, Ibn Rushd used the word in a way which has been variously translated as "basic principle" or "ultimate basis of existence". Thus in his commentary on the *Metaphysics* of Aristotle, we read: "Also, since a thing can be resolved into its elements, substance would sometimes be resolved into relation and relation into substance; this is necessary in the kind of thing which is basic principle (*'unsur*), not in that which is form" (tr. Genequand). Also, elsewhere he observed in his *Tahāfut al-Tahāfut* that "[The philosophers] believed therefore that all active and passive bodies are composed of two natures, one active and the other passive, and they called the active nature form, quiddity and substance, and the passive part subject, ultimate basis of existence (*'unsur* and matter" (tr. Van den Bergh).

Bibliography: 1. Arabic and translated sources. Ibn Rushd, *Tahāfut al-Tahāfut*, tr. S. Van den Bergh, *Averroes' Tahāfut al-Tahāfut (The Incoherence of the Incoherence)*, London 1978; Ch. Genequand, *Ibn Rushd's Metaphysics. A translation with introduction of Ibn Rushd's commentary on Aristotle's Metaphysics, Book Lām*, Leiden 1984; Kindī, *Rasā'il al-Kindī al-falsafiyā*, ed. M.A.H. Abū Rīda, Cairo 1950-3; A.L. Ivry, *Al-Kindī's Metaphysics. A translation of Ya'qūb ibn Ishāq al-Kindī's treatise "On First Philosophy" (Fi 'l-falsafah al-Ūlā)* Albany 1974; N. Rescher and H. Khatchadourian, *Al-Kindī's Treatise on the distinctiveness of the celestial sphere*, in *Islamic Studies* (Karachi), iv/I (1965), 45-54; *Shihāb al-Dīn Yaḥyā al-Suhrawardī, K. Hikmat al-Isrāq*, ed. H. Corbin, Tehran 1954; A.-M. Goichon, *Lexique de la langue philosophique d'Ibn Sīnā*, Paris 1938, nos. 466-7.

2. Secondary sources. S. Afnan, *A philosophical lexicon in Persian and Arabic*, Beirut 1969, s.vv. *'unsur*, *'unsurī*; G.N. Atiyeh, *Al-Kindī, the philosopher of the Arabs*, Rawalpindi 1966; Lane, *Lexicon*, s.r. *'-s-r*. See also HAYŪLĀ. (I.R. NETTON)

UNŞUR AL-MA'ĀLĪ KAY KĀ'ŪS [see KAY KĀ'ŪS

B. ISKANDAR].

UNŞURĪ, ABU 'L-KĀSIM ḤASAN b. Aḥmad, Persian poet at the Ghaznawid court during the early 5th/11th century.

The external information about his life is mostly anecdotal. It is said that he was born at Balkh, became an orphan at an early age and in his youth earned a living as a merchant. A story, told in some sources, about a robbery during one of his travels was mistakenly associated with him (cf. Storey-de Blois, v/1, 234-5). His career as a poet began under the patronage of the Amīr Abu 'l-Muzaffar Naṣr (d. 412/1021-2), the military governor (*sipahsālār*) of his brother

Sultan Maḥmūd [q.v.] in Khurāsān, who introduced 'Unsurī to the sultan's court at Ghazna. Both Ḥamd Allāh Mustawfī and Dawlatshāh state that 'Unsurī served Maḥmūd as his *amīr* or *malik al-shu'arā'* [q.v.], a function which included the supervision of all the poets attending the court. He was also admitted to the sultan's inner circle as a drinking companion (*nadīm* [q.v.]). Two particularly famous anecdotes tell how he and other poets tested Firdawsī's poetic skills (first recorded by Ḥamd Allāh Mustawfī) and how, after the favourite slave Ayāz [q.v.] had cut his beautiful locks, he was able to change Maḥmūd's bad mood by means of an improvised quatrain (Nizāmī-yi 'Arūdī, 55-7). The lavish rewards which he earned with his art made him a very rich man. He and the Sāmānid poet Rūdakī [q.v.] are often named together as the two most successful Persian court poets ever. A contemporary confirmation of his predominant position among the Ghaznawid court poets of the time is the eulogy which Manūchīrī [q.v.] wrote for him. On the other hand, his status was not entirely unchallenged, as appears from an exchange of polemic poems with Ghadā'irī, another contemporary poet (cf. Rīdā Ḳulī Khān, ii, 921-9). 'Unsurī remained active at least till the 'id al-fitr celebration of 422/1031, when Mas'ūd I rewarded him with a thousand gold coins (Bayhaqī, ed. Ghānī and Fayyād, 274, ed. Nafīsī, i, 329). In an elegy on the death of Farrukhī [q.v.], which occurred in 429/1037-8, the poet Labībī [q.v.] called 'Unsurī an old man (Rādūyānī, 32 of the printed Persian text). The dating of his death in 431/1039-40 by Dawlatshāh and Rīdā Ḳulī Khān seems therefore likely, though the year 441/1049-50 has also been mentioned by Taḳī al-Dīn Kāshānī and other *tadhkira* writers (cf. A. Sprenger, *A catalogue of the... manuscripts of the libraries of the King of Oudh*, i, Calcutta 1854, 528).

According to Dawlatshāh, 'Unsurī wrote 30,000 distichs. If this is a correct estimate, little more than one-tenth of his work has survived in various selections, none of which are older than the Ṣafawid period. Additionally, a number of fragments and single lines have been preserved in anthologies and sources which quote them in evidence. Notable among the latter are the rhetorical textbook *Tarḡumān al-balāgha* by Rādūyānī [q.v.] and the lexicon *Lughat al-Furs* by Asadī [q.v.], both compiled in the late 5th/11th century, and the anthology *Mu'nis al-aḥrār* of Dījadjarmī [q.v. in Suppl.]. The data concerning the textual tradition point to a changing pattern in the reception of his poetry. There can be no doubt about the great influence that 'Unsurī exerted on Persian court poets of the Ghaznawid and early Saljūq period. But already Khākānī (d. 595/1199 [q.v.]) criticised the one-sidedness of 'Unsurī's panegyrics because of his neglect of the loftier themes favoured by later poets (*Dīwān*, 926-7). A further indication of the decline of his reputation is that in the *Mu'djam* of Shams-i Ḳays (fl. early 7th/13th century [q.v.]), the *kaṣīdas* of Anwarī [q.v.], instead of those of 'Unsurī, have become the most important source of examples for the use of rhetorical figures. A remarkable revival occurred during the neo-classical period in the history of Persian poetry (mid-18th to mid-20th centuries) when he was appreciated again as one of major representatives of the so-called Khurāsānī style. In recent literary criticism, however, his poetry has been condemned for being too rational and adding little to the conventional imagery of the Arabic and Persian tradition (see especially, Shafī'ī Kadkanī, 526-39).

The lyrical poetry which is still extant consists

احمد، - ۴۳۱ق، شاعر ایرانی. به نوشته ادوارد براون، «ما به راستی از زندگی عنصری چیزی نمی دانیم، حتی تاریخ مرگ وی نیز در نوشته پیشینیان با یک دهه اختلاف آمده است.» بی گمان بهترین منبع شناخت زندگانی عنصری، دیوان وی است که از آن هم تنها بخش ناچیزی به جا مانده است. نویسندگان لباب الالباب و تذکرة الشعرا عنصری را از مردم بلخ دانسته و هر دو با شیوة نگارش ویژه خود و با عباراتی پر از صنایع لفظی و ستایش آمیز، نام او را ابوالقاسم حسن بن احمد آورده اند. منوچهری دامغانی شاعر همروزگار عنصری نیز در قصیده ای از وی به همین نام یاد کرده است: «تو همی تابی و من بر تو همی خوانم به مهر/ هر شبی تا روز دیوان ابوالقاسم حسن/ اوستاد اوستادان زمانه عنصری/ عنصرش بی عیب و دل بی غش و دینش بی فتن.» در مجمع الفصحا آمده است که عنصری در خانواده ای بازرگان برآمد. او پس از درگذشت پدر و مادرش بر آن شد تا بازرگانی پیشه کند. از این رو با کاروانی راهی سفر شد، اما در این سفر راهزنان به کاروان زدند و همه کالاهایش را به تاراج و او را نیز به اسارت بردند. عنصری که دیگر همه سرمایه خود را از کف داده بود، به فراگیری دانش های ادبی روی آورد و با یادگیری هنر چکامه سرایی، به دستگاه امیرنصر غزنوی (-۴۱۲ق) برادر کهنتر سلطان محمود غزنوی (۳۷۸-۴۲۱ق) راه یافت. او بعدها با میانجیگری نصر به گروه شاعران دربار محمود پیوست، اما رضاقلی خان هدایت اشاره نمی کند که این آگاهی ها را از کجا گرفته است. تردیدی نیست که دانش های ادبی و شعری عنصری یک باره بر او نازل نشده است و بی گمان محیط خانوادگی این امکان را به او داده بود تا با قلم و کاغذ آشنا شود و به خواندن کتاب های دینی، افسانه ها و شعرها بپردازد. شاید این سخن نویسنده تذکرة الشعرا که او را شاگرد ابوالفرج سگزی شاعر سده چهارم هجری خوانده است، چندان بیره نباشد. روایت نویسنده مجمع الفصحا در مجموعه شریف کاشف با نام خزان و بهار نیز آمده است، اما بیشتر جستارهای آن تنها بازگویی داستان های الفرج بعدالشدۀ قاضی تنوخی است. از آن جا که همه داستان های این مجموعه بر الگوهای قالبی استوار است و قهرمانان آن پس از تیره روزی، به یاری خداوند به گونه ای خارق العاده از دامان دشواری ها می رهند، بنابراین باید در درستی سرچشمه های این روایت با دیده تردید نگریم. همچنین به نوشته برتلس در تاریخ ادبیات فارسی، قصیده مشهور عنصری با مطلع «مرا شناسد لفظ بدیع و وضع غریب - مرا

به پیراه دره، - فیض آباد بدخشان ۱۲۹۰ق، نویسنده و شاعر افغانستانی. پس از گذراندن تحصیلاتش وارد طریقه نقشبندیه شد. علاوه بر اشعارش اثری به نام اصول المعیشت در شرح سیصد و سی و سه حدیث پیامبر (ص) نوشته است که اکنون در دست نیست. شماری از اشعارش در تذکرةها به جا است.

منابع: ارمغان بدخشان، ۱۷۰ دایرة المعارف آریانا، ۳/۵۹۵؛

۱/۵۹۶۱ سیری در ادبیات سده سیزدهم، ۲۹۱.

دانشنامه

عندلیب قندهاری (an.da.lib-e.qand.hā.ri)، محمدامین فرزند سردار غلام محمداخان طرزی، قندهار ۱۲۷۲- همان جا ۱۲۹۲ق، شاعر افغانستانی. پدرش با تخلص طرزی شعر می سرود و ماده تاریخی در تولد محمدامین سروده است. عندلیب دانش های ابتدایی را از پدرش آموخت. صوفی مشرب بود و پدرش را مرشد خود می دانست و به او ارادت بسیار داشت. طرزی نیز علاقه فراوانی به او داشت و حتی اشعاری در پیروی از وی سروده است. عندلیب به قصد دیدار با عارفان به سفرهایی رفت. در شعر پیرو بیدل بود. گاه در غزل به جای تخلص عندلیب، نام خود، امین را می آورد. دیوان اشعاری در بیش از سه هزار بیت از غزل، قطعه، مثنوی، مخمس و رباعی، رساله داز و نیاز به نظم و نثر و یک مثنوی عرفانی ناتمام از او مانده است. عندلیب در ۲۰ سالگی به بیماری وبا درگذشت. قطعه ای در مرگ عندلیب، گویا سروده خود او، بر سنگ مزارش در قندهار نوشته شده است. دست نویسی از دیوان او در کتابخانه وزارت معارف افغانستان و نیز در کتابخانه مولانا محمدهاشم جان مجددی در کراچی نگه داری می شود. نمونه هایی از سروده های عندلیب در برخی تذکرةها آمده است.

منابع: پرتاوس، ۵۵۸. ۵۶۰؛ تاریخ ادبیات افغانستان، ۳۳۷؛

دایرة المعارف آریانا، ۳/۵۸۶؛ ۱/۹۶۱-۹۶۲؛ دکندهار مشاهیر،

۲۹۷-۲۹۸؛ فهرست مشترک نسخه های خطی فارسی پاکستان،

۱۳۵۲/۸؛ یادی از رفتگان، ۸۳-۸۶؛ «ادبیات معاصر دری

بررسی ها، نظریات و پیشنهادات، دوره بیدلگرایی یا عصر بیدل از

نیمه قرن ۱۸ تا نیمه قرن ۱۹»، ادب، سال بیست و پنجم، شماره ۱،

فروردین - خرداد ۱۳۵۶ش، ص ۱۳۲.

آتشین

عصری بلخی (on.so.ri-ye.bal.xi)، ملک الشعرا ابوالقاسم حسن بن

Unsurī

149. Abū l-Qāsim Ḥasan b. Aḥmad al-Unsurī has left us with a fairly small *diwān* (evidently only a selection of his poems)³ consisting almost entirely of odes to the Ghaznavid Maḥmūd, his brothers Naṣr and Ya'qūb and his minister Maimandī. He was still alive during *ʿid al-ḥijr* in 422/September 1031, on which occasion he and Zainabī, according to Baihaqī's eye-witness account, received a rich reward from Maḥmūd's son, Mas'ūd.⁴ We also have a poem by Manūchihri,⁵ who did not arrive in Ghaznah until some time in the reign of Mas'ūd, eulogising 'Abū l-Qāsim Ḥasan ḥstād i ḥstādān i zamānah 'Unsurī'. However, the fact that Unsurī's *diwān* contains only one poem addressed to Mas'ūd suggests that he died not long after the latter's succession. The date given by Daulat-shāh for the poet's death (431/1039-40) is thus perhaps rather too late. Other *tadhkirahs* make him live as long as 441/1049-50.

'Aufī says that, besides his odes, Unsurī dedicated a number of *mathnawīs* to Maḥmūd 'like *Shād-bahr u 'Ain al-Ḥayāh* and *Wāmiq u*

³See below, Appendix IV.

⁴Baihaqī (p. 274) says that on that occasion Mas'ūd rewarded the 'obscure poets' (*shā'irān kih bē-gānah-tar būdahā*) with 20 000 *dirams* (each or in total?), 'Alawī Zainabī with 50 000 *dirams*, Unsurī with 1000 *ḍinārs* and the 'singers and jesters' with 30 000 *dirams*. Clinton, on p. 30 of his book on Manūchihri (see above, no. 101), has interpreted this passage as implying an intentional slighting of Maḥmūd's panegyrist by the new king, but this is far from certain: we have, as far as I can see, no information about the exchange rate between the (silver) *diram* and the (gold) *ḍinār* during the Ghaznavid period, but the fact that Unsurī alone is rewarded with gold would seem rather to imply a particular honour.

⁵*Diwān*, ed. Dabīr-Siyāqī, no. 33.

identified as Unsurī's *Wāmiq u Adhrā*. That this work derives ultimately from a Greek source had been observed long ago on the basis of the obviously Greek names occurring in the fragments cited by Asadī. Following the publication of Shaffī's material the collaboration of two Scandinavian scholars, the Iranist B. Utas and the classicist T. Hägg, led to the discovery that Unsurī's poem derives from the Hellenistic romance of Metiochus and Parthenope, a work known, like its Persian offshoot, only from fragments. Through what intermediaries the story passed from Greek to [234] Persian remains, however, unknown.¹ It has also become clear that the 16th-century Turkish *Wāmiq u Adhrā* of Lāmiqī,² which the author claims to be a translation of Unsurī's poem, has in fact little in common with the latter.³

Qarīb⁴ and Ṣafā have taken seriously the story which they found in their copies of the 13th-century Persian translation (by al-Ḥusain b. As'ad al-Dihistānī al-Mu'ayyadī) of *al-Faraj ba'd al-shiddah* by Abū 'Alī al-Muḥassin b. 'Alī al-Tanūkhī, which quotes the words of 'Unsurī the poet' about how, having lost his father as a young man, he became a travelling merchant, was robbed of all his belongings and only narrowly escaped with his life. However, in the Arabic original of Tanūkhī's work the name of the narrator is given as Abū l-Qāsim Ubaid Allāh b.

¹That Unsurī's source was an Arabic work translated *directly* from the Greek (as Hägg argues in his article 'The oriental reception of Greek novels: A survey with some preliminary considerations', *Symbolae Osloenses* LXI, 1986, p. 99-131) is, I should think, rather unlikely. All of the known Arabic renderings of Greek books derive from Syriac or (rarely) Middle-Persian intermediaries. Even Ḥunain b. Ishāq, who was fluent in Greek and Arabic, always translated his Greek sources first into Syriac before attempting an Arabic version. The reason for this is that a tradition and technique of direct Greek-Arabic translation did not exist.

²Verse translation by J. von Hammer-Purgstall as *Wamīk und Asra, d.i. der Glühende und die Blühende, das älteste persische (sic) romantische Gedicht*, Vienna 1833. Other poems with the same title, in Persian and Turkish, are listed by Mahjūb, *Sulḥan* XVIII, 1347sh./1968, p. 131-2.

³The anonymous prose *Iskandar-nāmah*, ed. Ī. Afshār, Tehran 1343sh./1964, also refers to Unsurī's *Khing-but u Surkh-but* (p. 288-9) as well as to his *Shād-bahr u 'Ain al-hayāt* (p. 430-1).

⁴In the introduction to his edition of Unsurī's *diwān*, p. vi-ix.

علي رضا قره بلوط , معجم المخطوطات الموجودة في مكتبات
استانبول و آناطولي, الجزء الأول, [y.y.,t.y.], ISAM 141806,

S.388

04 ISSN 2006

Unsur.

1181 - حسن بن أحمد أبو القاسم العنصري

الغزنوي البلخي الشاعر المعروف بالعنصري وأيضا

بالبلخي المتوفى 1030/421

(أنظر : هدية العارفين 1/275 ؛ الذريعة 9/773)

من تصانيفه :

1 - ديوان عنصري - في الأدب (ف)

جامعة استانبول رقم 328 ورقة 95 ؛ طبع في طهران

1298 ، 1323 وفي بومباي 1321 ؛

2 - منتخب من أشعار عنصري - في الأدب (ف)

حكيم أوغلي 2/670 ورقة 32-46 ، 1003 هـ

* Frachisystem
A. Unsurin →

532. [BARGIGLI, R., 'Riccioli' in *Unsurin e Farruh*, Venezia, 1983, 206 p. (Quaderni del Seminario di Iranistica, Uralo-altaistica e Caucasologia dell'Università degli Studi di Venezia, n° 21, 2)]

18 | EKIM
1996

816. BERTEL'S, Evgenij Ėduardovič. "Xakim 'Unsuri iz Balxa", in E. Ė. Bertel's, *Izbrannye trudy*, [vol. 5:] *Istorija literatury i kul'tury Irana*, eds. G. Ju. Aliev and N. I. Prigarina. Moskva, Nauka, 1988, pp. 8-201.
[Hakim 'Onşori of Balkh]

A hitherto unpublished monograph on the Ghaznavid poet, 'Onşori, by the eminent Soviet Persianist, E. Ė. Bertel's (1890-1957), published for the first time in the fifth and final volume of his Collected Works. In this study, which he originally intended to follow his *Persidskaja poëzija v Buxare* (Persian Poetry in Bukhara)(1935), B. provides the fullest picture still available to date of the life and poetry of 'Onşori. Under separate headings, he deals with 'Onşori's life and times, his role as head of the poets of the court of Sultan Mahmud of Ghazna, and the state of his œuvre. The bulk of the study deals with an analysis of 'Onşori's epic poems (focussing on a discussion of his *Vâmeq o 'Agrâ* and its versions); his lyric poetry (comprising discussions of the themes of his *qazals*, *qet'es*, *robâ'is*, and the *nasib* portion of his *qaşides*); and the technical aspects of his *Divân* (i. e., poetical metres, rhyme, use of *taxalloş*, most frequently used rhetorical devices, etc.) — all with numerous examples both in original Persian and in annotated Russian translation. B. also presents an analysis of the poetical disputes between 'Onşori and the little known Buyid poet, Qazâ'eri, including a comparison of rhyme words used by both poets.

B. by his own admission corrects some statements he had earlier made regarding him in his *Očerki istorii persidskoj literatury* and concludes that the poetry of 'Onşori, whom he sees as a supporter of anti-Shu'ubiyya and pro-Ghaznevid policies, reflected more of an Arabizing trend than a continuation of the Persianizing tendency established by his Samanid predecessors. Nevertheless, B. believes that 'Onşori's poetry marked a very important stage in the further development of Persian court poetry and notes the influence it exerted on the Seljuq and even on later Qajar poets. Given the fact that the study is in some respects outdated, the editors have endeavored to indicate, wherever appropriate, references in the notes to works and editions that have appeared since Bertel's' time.

M. E. S.

24 AUGUSTOS 1992

UNSURE

Unsuri,

'Onşori, Abolqāsem Ḥasan b. Aḥmad (b 10th century Balkh, d 1039/40 Ghazna), Persian poet. Allegedly the son of a merchant, he was introduced to the Ghaznavid court by the ruling Sultan's brother, Amīr Naşr. 'Onşori became the poet laureate of Sultan Maḥmūd in Ghazna. He was the most important of the allegedly 400 court poets, and the political propagandist of the ruler. 'Onşori set the standards for the Persian *qaşida* (qv), which were then maintained. He favoured the form of the Arabic *qaşida*, with an introductory part (*nasīb*) and the laudatory part, linked by an appropriate line (*gorizgāh*). Arabic influence is still strong in the content. Rhetoric and arabization of the vocabulary grow in importance. 'Onşori wrote epics like *Vāmeq o 'Azrā*, *Khing bot o sorkh bot* (White Idol and Red Idol), *Shād bahr o 'eyno' l-ḥayāt* (Happy One and Life Source) ao, of which only some verses have been preserved. The greater part of his *diwān* (qv) is also lost; about 2,500 out of some 30,000 distichs are extant, consisting mainly of *qaşidas* and some *ghazals* and *robā'is* (qqv). In the epic 'Onşori is the connecting link between Ferdousi and Nezāmi (qqv), between the feudal chivalrous epic and the romantic epic.

BLHP II 120-3; RHIL 174-5.

WH

Wilhelm Heinz

DICTIONARY OF ORIENTAL LITERATURES, ed. JIRI BECKA
c. III, () LONDON. s. 146

02 NISAN 1991

92013

مثنوی

واقف و عذرا

تألیف

ابوالقاسم حسن بن احمد عنصری (متوفی ۴۴۱ھ)

بامقدمه و تصحیح و تحشیہ

دکتر مولوی محمد شفیع مرحوم، ساڈ پاكستان

ام آی (کیمبرج) ڈی او ایل (پنجاب)

نشان دانش درجہ اول و نشان سپاس درجہ اول (ایران)

رئیس سابق قسمت دائرۃ المعارف اسلامی اردو در دانشگاہ پنجاب، لاہور

بسی دستام

احمد ربانی

ام آی، پاکستان ریویس ٹرس

Lahore 1967

Price Rs. 20.00

16 OCT 2014

خدمت دانشمندان راہی
جناب دکتر صلاح الصادی
و سرکار رضاغ دکتر صائمہ الصادی
افتخار تقدیم را دلرد۔

بسم اللہ الرحمن الرحیم

۳/۶/۱۳۴۷ھ - ۱۳۴۷ھ